

Politika, društvo i gospodarstvo - prednosti, slabosti, prilike i prijetnje

NA PUTU PREMA ZELENOM, PAMETNOM I ODRŽIVOM GOSPODARSTVU

Država, gospodarstvo i akademska zajednica dijelovi su čarobnog trokuta koji svako društvo vuče prema naprijed. Pritom je iznimno bitna kvalitetna suradnja sva tri kuta tog geometrijskog lika. U protivnom, pojavljuje se neusklađenost koja može dovesti do toga da neka država ostane ispod radara, kaskajući za razvijenim društvima.

O Hrvatskoj su se zbijale i pošalice poput one što se krije iza skraćenice ABC? 'Anything But Croatia' (hrv. 'Bilo što osim Hrvatske'), znali su pokatkad kolokvijalno odgovoriti neki investitori na pitanje o tome u koju je državu poželjno ulagati.

Šalu na stranu jer politika itekako može i treba biti podrška u privlačenju investicija koje razigravaju tržište kapitala te rezultiraju otvaranjem novih radnih mjesta koja su usklađena s aktualnim potrebama te, posljedično, trendovima. K tomu, politike mogu pružiti ruku ulaganjima u istraživanje

i razvoj i odgovarajućim nastavnim kapacitetima, a to pak može činiti razliku između tržišnog uspjeha ili neuspjeha u određenom području.

Put od poslovne ideje, preko razvoja inovativnog proizvoda ili usluge, do njihovog odgovarajućeg plasmana na tržište dug je i pun prepreka. Država pritom ne smije biti jedna od njih. Štoviše, ona treba biti ravnopravni partner znanosti, obrazovanju i gospodarstvu kako bi Hrvatska što bolje iskoristila vlastite snage te ulaganja u ciglu i beton u većoj mjeri usmjerila u pamet i inovacije.

NASTAVLJAMO DALJE, JOŠ ODLUČNIJE

“Pandemija koja je prošle godine zahvatila cijeli svijet, pa tako i našu zemlju, prouzročila je negativne posljedice na gotovo sve segmente društva. Zdravstvena kriza globalnih razmjera prelila se na sve aspekte života i sve ekonomije svijeta, a nažalost, ni Hrvatska tu nije bila pošteđena.

No desetljeće koje je pred nama bit će za Hrvatsku prikladna generacije, osobito ako to gledamo u kontekstu novca iz europskih fondova. Više je puta ovaj optimizam istican u javnom prostoru, ali treba iznova naglašavati kako ovu priliku moramo iskoristiti, prvenstveno za jačanje i rast našeg gospodarstva.

Već sada vidimo da je hrvatsko gospodarstvo u protekle dvije godine pokazalo iznimnu žilavost i otpornost, što se očituje i kroz cijeli niz makroekonomskih indikatora. Ostvarili smo rekordne turističke brojke, imamo nikad veću vrijednost izvoza, značajan rast medijalne i minimalne plaće, a posebno treba istaknuti stopu rasta gospodarstva od 15,8% u trećem tromjesečju na godišnjoj razini. Vjerojatno ćemo se do kraja godine približiti dvoznamenkastoj stopi rasta bruto domaćeg proizvoda, što će biti najveći rast ikada od neovisnosti naše države.

Ovu godinu, dakle, obilježio je povratak optimizma te brz, snažan i sveobuhvatan oporavak. Na tom valu moramo nastaviti dalje, ali još odlučnije. U godinama pred nama slijedi pristup eurozoni, Schengenu, nikad veći iznos iz europskih fondova te proces zelene i digitalne tranzicije. Riječ je o četiri razvojna koraka koji će našim građanima i gospodarstvenicima pružiti bolje uvjete za rast, razvoj i širenje poslovanja te zdraviji i ugodniji život. Omogućit će i snažniju mobilizaciju privatnih ulaganja, ali i potporu mnogim inovativnim idejama i poslovnim poduhvatima.

U idućoj godini pred nama je i niz izazova, prvenstveno onih koji se tiču cijene energenata na međunarodnim tržištima i njihovog utjecaja na standard hrvatskih građana. Uspjeli smo se obraniti u prvom valu, no i za 2022. godinu moramo jasno definirati mjere uz koje ćemo izbjeći cjenovne šokove kojima smo svjedočili u drugim zemljama.

Istovremeno, potrebno je imati na umu da paralelno moramo aktivirati sve kapacitete kako bi se potaknuo prelazak na klimatsku neutralnost, uključujući područja gotovo svih sektora. Slijedeći Europski zeleni plan, i Hrvatska sve svoje strateške dokumente prilagođava načelima održivosti. Pritom je stavljen naglasak na konkretne mjere čijom će se provedbom ostvariti zacrtani ciljevi vezani uz smanjenje emisije stakleničkih plinova, povećanje energetske učinkovitosti te korištenje obnovljivih izvora energije. Sva tri cilja snažno doprinose dekarbonizaciji gospodarstva.

Strategija energetskega razvoja Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. predviđa znatno veći udio proizvodnje

**dr. sc.
Tomislav Čorić**

ministar
gospodarstva i
održivog razvoja
Ministarstvo
gospodarstva i
održivog razvoja,
Zagreb

energije iz obnovljivih izvora, veću energetske učinkovitost i smanjenje emisija stakleničkih plinova, jednako kao i Integrirani nacionalni energetske i klimatske plan za razdoblje od 2021. do 2030.

Potica na korak dalje najavio je paket ‘Fit for 55’ kojim je Europska unija povećala ambicioznost u smanjenju emisija ugljičnog dioksida te, umjesto predviđenih 40%, odlučila emisije CO₂ do 2030. smanjiti za 55% u odnosu na 1990. godinu. Proizvodnja iz obnovljivih izvora energije mora se snažno povećati, pa je i u okviru našeg Plana predviđeno gotovo 3 milijarde kuna koje će se uložiti u dogradnju, modernizaciju i digitalizaciju elektroenergetskog sustava.

Potencijal koji imamo vezan je prvenstveno za energije vjetra i Sunca, no ne treba zanemariti niti hidroelektrane, bioekonomiju, geotermalnu energiju, ali i poticanje korištenja vodika i razvoja vodikove ekonomije kao važnog elementa zelene tranzicije.

Iz svega je jasno kako Hrvatskoj na zajedničkom europskom putu proces dekarbonizacije otvara velik prostor za povećanje vlastite proizvodnje, a to ujedno znači i povećanje sigurnosti te stabilne ekonomske prilike.

Ako te prilike iskoristimo, Hrvatska će tijekom ovog desetljeća biti konkurentna, inovativna i sigurna zemlja i jednako važno - zemlja očuvanih resursa.

Stoga nam svima u novoj godini prije svega želim zdravlje, što je preduvjet da gradimo put prema zacrtanim ciljevima, i vjerujem da ćemo u ovo vrijeme 2022. pisati o još jednoj godini dobrih rezultata i daljnjem usponu hrvatskog gospodarstva.”

KRAJNI KUPCI ENERGIJE UVIJEK SU NA PRVOM MJESTU

**mr. sc. Danijel
Žamboki,
dipl. oec.**

predsjednik Upravnog
vijeća
Hrvatska energetska
regulatorna agencija,
Zagreb

“Godina koja je na isteku stavila je energetska tržišta i energetske sustave pred potpuno nove i neočekivane izazove izazvane izravnim i neizravnim posljedicama pandemije COVID-19. Osim te globalne okolnosti, koja je utjecala na čitavu svjetsku energetiku, hrvatski elektroenergetski sustav u 2021. godini suočio se i s posljedicama snažnih potresa koji su pogodili Zagreb i Banovinu.

I u vrlo zahtjevnim okolnostima koje su obilježile prvi dio 2021. godine, regulirani energetske sustavi u Hrvatskoj funkcionirali su stabilno, uz zadovoljavajuću sigurnost opskrbe te zadovoljavajuću razinu kvalitete energetske usluge. Tako su se, unatoč svim operativnim poteškoćama te privremenom padu potražnje za energijom, hrvatski energetske sustavi pokazali pouzdanima i doraslima i najvećim izazovima.

Budući da je hrvatski energetske sektor integralni dio energetske sektora Europske unije, uz brojne specifičnosti nacionalnog energetske okruženja, sve aktualnosti i cjelokupna dinamika europske energetske scene izravno se odražava i na hrvatsku energetiku.

Najvažniju smjernicu za europski energetske sektor dala je Europska komisija svojim ambicioznim paketom ‘Fit for 55’ u okviru Europske zelenog plana. I u normalnijim okolnostima te smjernice bi predstavljale izazov, no u uvjetima velikih poremećaja na svjetskim energetske tržištima o

kojima u značajnoj mjeri ovisi i hrvatski energetske sektor, taj izazov je ogroman.

Za hrvatski energetske sektor 2021. godina bila je iznimno dinamična i u kontekstu zakonodavnih i regulatornih aktivnosti. Novi Zakon o tržištu električne energije, kao jedan od temeljnih zakona energetske sektora, stupio je na snagu u listopadu 2021. godine i njime se osnažuje uloga krajnjeg kupca na tržištu električne energije. Novi zakon daje snažan vjetar u leđa integraciji obnovljivih izvora, bogatih potencijala Sunčeve energije, energije vjetra i geotermalne energije te snažno potiče povećanje energetske učinkovitosti. Najveću promjenu koju novi Zakon donosi je u pojavi aktivnog kupca, tj. krajnjeg kupca ili skupine krajnjih kupaca koji ne samo da proizvode, skladište i troše električnu energiju, već postaju poduzetnici u gospodarenju energijom.

U tijeku je i izrada podzakonskih akata na temelju novog Zakona o tržištu električne energije s ambicioznim rokovima u 2022. godini. Cilj nije samo brzo donošenje i pojednostavljenje propisa, već i temeljna razrada i definiranje novih koncepata poput energetske zajednice, aktivnih kupaca, dijeleća energije i dr.

Istovremeno, u sektoru plina značajan iskorak dogodio se puštanjem u pogon dugoročnog terminala za ukapljeni prirodni plin (LNG) na Krku, čiji će se strateški značaj osobito istaknuti u nadolazećoj zimskoj sezoni. U kontekstu turbulentnih događanja i do sada nezamislivog rasta cijena plina i električne energije na energetske tržištima, kojima svjedočimo posljednjih mjeseci te nadolazeće zimske sezone i neizvjesnosti u pogledu daljnjeg razvoja strateških odnosa i stabiliziranja glavnih izvora dobave plina za Europu, LNG terminal predstavlja pravovremen i vrlo važan element sigurnosti opskrbe Hrvatske. Ovaj strateški projekt omogućuje Hrvatskoj i cijeloj regiji novu i veću razinu sigurnosti opskrbe kao i diversifikaciju dobavnih ruta i izvora plina. Ujedno, na dekarbonizacijskom putu Europske zelenog plana, u scenariju prirodnog plina kao primarnog izvora koji dobiva važnu ulogu tijekom tranzicijskog razdoblja, LNG terminal predstavlja siguran oslonac.

Ovdje je važno istaknuti i da je, unatoč aktualnim i značajnim poremećajima te rastu cijena na veleprodajnim tržištima, nabavna cijena plina za

kućanstva koja koriste javnu uslugu opskrbe plinom regulirana i nepromjenjiva do 1. travnja 2022. godine, prije svega, zbog regulacije javne usluge opskrbe plinom koja predstavlja poseban mehanizam zaštite krajnjih kupaca.

I u sektoru plina očekuju se prilagodbe zakonskog okvira. Naime, EK u kontekstu ambicije za postizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine uvođenjem dekarbonizacijskog paketa potiče razvoj tržišta vodika. Osim toga, razmatraju se mogućnosti i rješenja transporta i distribucije niskougljičnih plinova u plinskim mrežama, skladištenja energije, tehnologije izdvajanja, skladištenja i uporabe ugljika za proizvodnju sintetičkog plina i ostale mogućnosti.

Sve bržim usklađivanjem hrvatskih energetskih propisa s javnim politikama EU-a te već sada razvijenim tržištima povezanim u jedinstveno energetsko tržište omogućeno je svim dionicima energet-

skog sektora aktivno sudjelovanje na energetskim tržištima te jednostavnija i učinkovitija provedba projekata.

Sve ove okolnosti dovode hrvatski energetski sektor, pa samim time i hrvatsku regulaciju energetskih djelatnosti, pred niz novih i složenih izazova. Uz dovršavanje već započetih procesa tržišnih reformi i usklađivanja s aktualnim europskim okvirom, Hrvatska energetska regulatorna agencija će i nadalje sudjelovati u poticanju novih poslovnih modela u energetici te uvođenja novih tehnologija.

Uz ispunjavanje svojih zakonskih zadaća te zagovaranje uravnoteženog energetskog razvoja i troškovno racionalnih rješenja, u središtu rada i interesa HERA-e trajno ostaje omogućavanje transfera koristi od promjena na energetskim tržištima do krajnjih kupaca energije, s osobitim naglaskom na zaštitu krajnjeg kupca."

IZAZOVA NE MANJKA

"Hrvatska se na međunarodnom tržištu ne može boriti ekonomijom volumena i jeftinom radnom snagom, ključ našeg uspjeha je u inovativnosti, specijalizaciji i maksimalnom iskorištavanju resursa koje imamo.

Jedna od važnijih komparativnih prednosti nam je dobar geografski položaj, odnosno dobra pomorska povezanost s međunarodnim tržištima i prometna povezanost s ostalim zemljama Europe.

U smislu osiguravanja resursa prednost svako vidim u zalihama vode. Hrvatska se može pohvaliti odličnim brojkama, budući da prema Eurostatu iz 2019. godine, Hrvatska ima najviše zaliha vode po glavi stanovnika u Europskoj uniji (s dugoročnim prosjekom od 27 330 m³ po stanovniku). Prema UNESCO-ovom izvješću o dostupnosti vode i bogatstvu izvora, Hrvatska se smjestila među prvih pet u Europi i među 40-ak najbogatijih zemalja svijeta.

Elektroenergetski sustav također je naša snaga u odnosu na ostale zemlje. Prije svega tu mislim na snažnije ulaganje u obnovljive izvore energije kroz poticanje ulaganja u vlastitu proizvodnju i ulaganja u energetsku učinkovitost. Povećavanjem kapaciteta iz obnovljivih izvora, prvenstveno solara, u mogućnosti smo nadomjestiti pojedine klimatski nepovoljne proizvodne kapacitete i stoga treba aktivno raditi na maksimalnom iskorištavanju sredstava koja su predviđena za ovu svrhu. Već sad veliki dio

**dr. sc.
Luka Burilović**
predsjednik
Hrvatska gospodarska
komora, Zagreb

ukupne potrošnje električne energije pokrivamo iz vlastitih izvora, a europske politike daju nam priliku dodatno podići održivost energetskog sustava upravo kroz promicanje korištenja održivih tehnologija te modernizaciju sustava distribucije električne energije koji je izuzetno važan.

No, kako bismo uspjeli iskoristiti svoje adute, moramo adresirati slabe točke našeg sustava. To je,

prije svega, nedostatak kvalificirane radne snage, a posebno inženjera, tehničara i strukovnih radnika. Značajna nacionalna slabost je i u strukovnom obrazovanju koje nije prilagođeno potrebama tržišta rada te percepcija kako strukovna zanimanja nisu atraktivna, što posljedično može dovesti do još većeg deficita potrebne radne snage u skoroj budućnosti.

Slabost nam je svakako i ovisnost o uvozu, stoga moramo raditi na resursnoj učinkovitosti, odnosno osnaživanju industrijske simbioze u kojoj otpad jedne tvrtke može biti sirovina drugoj.

Za ostvarenje ciljeva Europskog zelenog plana nužno je imati administrativno i regulatorno jasno definirane procedure kako bi se osigurali jednaki uvjeti na tržištu i provedba projekata koji doprinose definiranim ciljevima. Administrativni sustav Hrvatske jedna je od slabosti koju često ističu poduzetnici, a posebno kada je potrebno donijeti strateške odluke.

Kao što sam uvodno rekao, naše najveće prilike za daljnji rast gospodarstva su inovacije, odnosno inovativni poslovni modeli. Hrvatskoj takvih inovativnih primjera ne nedostaje. Potencijal industrije vidljiv je u gotovo svim djelatnostima, a prostor za rast posebno nam se otvara u skladu s principima i zahtjevima zelenog, pametnog i održivog gospodarstva.

Zelena politika EU-a je zasad prvenstveno percipirana kao prepreka, ali u budućnosti mora postati prilika za naše tvrtke koje će morati mijenjati svoje tradicionalne načine proizvodnje i skladištenja proizvoda, uporabu neutralnih, čistih materijala i sirovina.

Jedna od velikih prilika za Hrvatsku je dodatno usklađivanje sustava gospodarenja otpadom kroz koji će se aktivirati resursna učinkovitost i sekundarni materijali promatrati kao vrijedan resurs koji može nadomjestiti dio uvozne sirovine.

Našim tvrtkama pruža se prilika da iskoriste sredstva iz fondova EU-a za tranziciju gospodarstva i postizanje održivosti. Sredstva koja su nam na raspolaganju namijenjena su ozelenjivanju gospodarstva kroz korištenje

obnovljivih izvora, digitalizaciju, razvoj novih tehnologija i energetske učinkovitost.

Potencijal svakako leži u korištenju, ali i razvoju novih tehnologija, kao što su razvoj tehnologija naprednih mreža, razvoj novih vrsta baterija ili tehnologije skladištenja električne energije ili razvoj korištenja novog energenta kao što je vodik.

Što se tiče budućih izazova, u ovom trenutku još uvijek je najveća prijetnja stanje pandemije i neizvjesnost koju ona izaziva. Ukazala je na niz neodrživih praksi vezanih uz proizvodnju, budući da je došlo do velikih poremećaja u globalnim lancima opskrbe. Sustav je i direktno ovisan o pomorskom prijevozu i kontejnerima te sigurnom i redovitom lancu opskrbe. Za zemlju kao što je Hrvatska to je posebna prijetnja koje trebamo biti svjesni te nastojati sve potrebne resurse osigurati ili na vlastitom tržištu ili u zemljama okruženja.

Problem je i stalni rast cijena sirovina, čije bi daljnje povećanje moglo ozbiljnije ugroziti konkurentnost hrvatske proizvodne industrije. Stoga aktivno radimo na osmišljavanju mjera kojim bi se poduzetnicima omogućio kontinuitet u poslovanju.

Jedna od ključnih prijetnji koja obeshrabruje poduzetnike je pravna nesigurnost, odnosno sporost administracije koja cijeli sustav čini tromim i stvara nepotrebne dodatne troškove.

Isto tako, jedna od najvećih prijetnji je gubitak kvalificirane radne snage. Već sada se proizvodne tvrtke (i ne samo one) nalaze u situaciji da ne mogu odrediti sve veće narudžbe koje im pristižu jer nemaju dovoljno radne snage, a očekuje se da će se narudžbe u sljedećim mjesecima i godinama povećavati.

U svakom slučaju, izazova ne manjka. Globalna ekonomska situacija je vrlo turbulentna i nitko ne može sa sigurnošću reći što nas točno čeka. Međutim, ako odradimo svoju domaću zadaću kako treba i budemo se razvijali u smjernicama koje sam naveo, ne treba strahovati za naš gospodarski uspjeh na duge staze."

IMAMO SVE PREDUVJETE ZA BITI JOŠ AMBICIOZNIJI I UČINKOVITIJ

“Vjerujem da je većina nas ovu godinu zamišljala kao povratak na ‘staro normalno’ i samim tim smo od nje imali velika očekivanja. Imali smo velika očekivanja i od svjetski strateški važnih dogovora i dokumenata, koji u konačnici nisu bili grandiozni - ali su ipak napravili korak u dobrom smjeru. Europska unija je tako objavila da smo u 2020. po prvi put koristili više obnovljive nego energije iz fosilnih goriva te da su se emisije smanjile za čak 31% u odnosu na 1990. godinu.

Ove je godine predložen i najopsežniji paket zakona koji se tiče energije i klime, kako bi se ubrzala transformacija Europe u klimatski neutralan kontinent. Riječ je o iznimno puno prilagodbi koje ćemo svi zajedno morati napraviti u relativno kratkom razdoblju, želimo li postići ciljeve zacrtane za idućih 10 godina.

U kontekstu Europe, Hrvatska ima relativno mali utjecaj na ukupne emisije stakleničkih plinova, a i na dobrom je putu za ostvarivanje svojih nacionalnih ciljeva. Međutim, kao država imamo sve preduvjete za biti još ambiciozniji i učinkovitiji. Tome pomaže agilnost u prilagodbi našeg zakonskog okvira izazovnim vremenima u kojima živimo, od obnove, pa do korištenja obnovljivih izvora energije, ali i zadržavanje kontinuiteta u svim strateškim programima. Kontinuitet stvara osjećaj sigurnosti u poslovanju, ali i kod građana, stvara povjerenje i omogućuje sinergiju.

Upravo zato je Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost u ovoj godini kao jedan od osnovnih ciljeva imao održati taj kontinuitet, pritom prilagođavajući svoje programe i procese digitalizaciji javnih usluga. Kroz 22 javna poziva našim smo korisnicima osigurali gotovo 850 milijuna kuna, od čega je 390 mil. kuna osigurano samo za energetske obnove obiteljskih kuća. Za transformaciju prometnog sustava osigurano je 105 mil. kuna, a za poticanje obnovljivih izvora energije 71 mil. kuna bespovratnih sredstava. Osim toga smo proveli i pilot-program elektrifikacije kuća u ruralnim područjima bez priključka na elektroenergetsku mrežu.

U proteklom razdoblju je vidljiv i napredak u odvojenom sakupljanju otpada. Stopa odvajanja povećala se na 41%, uvelike zahvaljujući ulaganjima u infrastrukturu i edukaciju stanovništva, provedenima u suradnji s Ministarstvom gospodarstva i održivog razvoja. U ovoj je godini dovršena distribucija

Siniša Kukić,
dipl. iur.

direktor

Fond za zaštitu
okoliša i energetske
učinkovitost, Zagreb

spremnika lokalnim jedinicama, koja će osigurati da postotak odvajanja na lokalnoj razini bude još i veći, a osim unaprjeđenja infrastrukture, u raznim projektima zaštite okoliša smo podržali i niz udruga.

Fond je u ulozi Posredničkog tijela pratio razvoj i provedbu više od 2200 projekata u okviru Operativnog programa ‘Kokurentnost i kohezija’, za koje je iz EU-a osigurano 8,6 milijardi kuna bespovratnih sredstava.

Godinu ispred nas ponovo započinjemo s velikim očekivanjima, s obzirom na brojne strateške dokumente kojima će biti postavljene smjernice naših programa te donošenje operativnih programa sufinanciranih iz europskih fondova. Postoji prostor za razvoj i sasvim novih programa, koji će osim zaštite okoliša i energetske učinkovitosti obuhvaćati i mjere prilagodbe klimatskim promjenama. Upravo to je tema kojom bismo se trebali više pozabaviti, osobito s aspekta urbanog planiranja. Sudeći po trenutnoj cijeni emisijskih jedinica, sredstava za projekte će biti dovoljno, a investicije kakve ćemo poticati će osigurati i brojna radna mjesta i bolju kvalitetu života naših građana.

Međutim, ne želimo li za 10 godina zaključiti da smo mogli bolje, već danas bi i svatko od nas na osobnoj razini trebao preuzeti odgovornost za svijet u kojem živimo te dati sve od sebe da ga takvog i sačuvamo. Možda bi upravo tako trebalo izgledati naše ‘novo normalno.’”